

Nr 20

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner angående familjebeskattningen.

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 160 av fröken *Mattson* samt II: 188 av fröken *Bergegren* och fröken *Andersson* i Strängnäs, vari hemställts, »att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen skall erhålla följande ändrade lydelse.

46 §.

3 m o m. Har kvinna — — — av jordbruksfastighet.

Har man — — — stycke sagts.

Har gift man med — — — 1 000 kronor.

Har gift — — — stycke sagts.

Avdrag enligt detta moment må åtnjutas endast av den som under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt. Avdraget må åtnjutas endast om och i den mån den inkomst som berättigar till avdrag därtill förslår. Avdrag må för skattskyldig eller, om skattskyldig varit gift och levt tillsammans med sin make, för makarna tillsammans icke överstiga

om avdrag enligt första eller andra stycket ifrågakommer: 3 000 kronor; samt

om eljest avdrag enligt tredje eller fjärde stycket ifrågakommer: 1 000 kronor.

Avdrag enligt — — — sagda kommun.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968. Äldre bestämmelser skola dock alltjämt gälla i fråga om 1968 års taxering och i fråga om eftertaxering för år 1968 och tidigare år.»;

2) de likalydande motionerna I: 222 av herr *Hübinette* och II: 286 av herr *Ringaby*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till viss avdragsrätt för arbetsunderlättande åtgärder i småbarnsfamiljer i enlighet med vad som i motionerna anförts»;

3) de likalydande motionerna I: 224 av herrar *Yngve Nilsson* och *Enarsson* samt II: 282 av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter företagen utredning med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande förvärvsavdrag, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn må kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen, dels att personer som har vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig må äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader»;

4) de likalydande motionerna I: 422 av fru *Hultell* och herr *Svanström* samt II: 740 av fru *Sundberg m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att brukare av jordbruksfastighet äger rätt utbetala ersättning för utfört arbete som direkt berör jordbruksrörelsen jämväl till hustru, samt att denna ersättning på sedvanligt sätt skall vara avdragsgill vid inkomstbeskattning av jordbruksfastighet»;

5) de likalydande motionerna I: 424 av herr *Lundberg m. fl.* samt II: 541 av fru *Sundberg* och herr *Werner*, vari hemställts,

a) att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en sådan utformning av förvärvsavdragen att gift kvinna eller ensamstående förälder med hemmavarande barn under 11 år äger i sin deklaration göra ett förvärvsavdrag på inkomsten av 25 procent, dock högst 4 000 kr., och att kvinna eller ensamstående förälder med barn i åldern 11 till 16 år äger göra motsvarande avdrag, dock högst 2 000 kr.; samt

b) om ovanstående yrkande icke bifalles att riksdagen måtte besluta uppdraga åt familjeskatteberedningen att vid dess ställningstagande till förvärvsavdragens storlek ta hänsyn till olikheterna i barntillsynskostnader beroende på barnens ålder»;

6) de likalydande motionerna I: 565 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och II: 718 av herr *Larsson* i Borrby *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om rätt till avdrag i deklarationen för hela eller viss del av mellanskillnaden mellan verklig kostnad för hemhjälp och den dagersättning, inklusive tillägssjukpenning, som hemmavarande i allmän försäkring är berättigad till, i de fall som i motionerna angivits»;

7) de likalydande motionerna I: 617 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 788 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att de fa-

miljepolitiska förmånerna göres värde- och standardbeständiga samt tillkännagiva vad i motionen anförts angående familjepolitiskt program;

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att den nuvarande familjebeskattningen ersätts med en individuell beskattning; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till 1968 års värriksdag om sådan höjning av barnbidraget att, för det första, effekten av prisstegringar och skatthöjningar som inträffat sedan 1 juli 1965 elimineras och, för det andra, barnfamiljerna erhåller en reell standardförbättring;

8) de likalydande motionerna I: 620 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 795 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemstälts,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1968 års riksdag om sådan höjning av de allmänna barnbidragen att barnfamiljerna får dels en komensation för prisstegringar och skatthöjningar som inträffat efter den 1 juli 1965, dels en reell förbättring av standarden; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till 1968 års riksdag om en familjeskattereform innebärande särbeskattning att genomföras i samband med en allmän skattereform»;

9) motionen II: 283 av fru *Kristensson* och herr *Nordgren*, vari hemstälts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om rätt för den som biträder make i rörelse eller jordbruk att deklarerera för uppkommen inkomst eller eljest för värdet av utförda arbetsinsatser snarast måtte bli föremål för utredning»; ävensom

10) motionen II: 406 av fru *Holmqvist m. fl.*, vari hemstälts,

»a) att riksdagen måtte besluta att änklings för det beskattningsår under vilket hustrun avlidit må åtnjuta avdrag enligt 46 § 3 mom. 2 stycket kommunalskattelagen, dock högst 3 000 kronor för makarna gemensamt, samt

b) att vederbörande utskott utarbetar förslag till erforderliga författningsändringar».

De ovan under 7 och 8 upptagna motionerna har hänvisats till bevillningsutskottet såvitt avser skattefrågor och i övrigt till lagutskottet.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna II: 188, II: 282, II: 283, II: 286, II: 406, II: 541, II: 718, II: 740, I: 788 och II: 795.

Sam- eller särbeskattning

Enligt *gällande bestämmelser* skall makar samtaxeras. Med makar likställs i beskattningshänseende vissa ogifta, som sammanlever under äktenskaplika förhållanden. Allmän förutsättning för samtaxering är att

makarna varit gifta vid beskattningsårets ingång och levt tillsammans under större delen av beskattningsåret. Makarna anses ha levt tillsammans under större delen av beskattningsåret även om ena maken avlidit under förra hälften av detta år (65 § kommunalskattelagen — KL). Den omständigheten att makar samtaxeras påverkar vid inkomstbeskattningen deras rätt till avdrag i åtskilliga hänseenden. Härvidlag innebär bestämmelserna i stort sett att de är berättigade till olika schablonavdrag och ortsavdrag med dubbelt så stort belopp som ensamstående skattskyldiga. För beräkningen av inkomsten i viss förvärvskälla finns en regel, som berör faktisk sambeskattnings, dvs. då ena maken arbetat i andra makens jordbruk eller rörelse. Stadgandet anger att avdrag inte får ske för bl. a. värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller hans make (20 § KL). Vid samtaxering taxeras vardera maken för sin inkomst och mannen därjämte för boets gemensamma inkomst. Kommunal inkomstskatt beräknas för vardera maken på hans beskattningsbara inkomst. Statlig inkomstskatt däremot beräknas på det sammanlagda beloppet av makarnas beskattningsbara inkomster och fördelas mellan makarna efter förhållandet mellan deras beskattningsbara inkomster. Olika skatteskalor gäller för makar och ensamstående. I skatteskalorna är den s. k. tudelningsprincipen i viss omfattning inbyggd. Med tudelning avses, att makars skatt motsvarar skatten för två ensamstående med vardera hälften av makarnas sammanlagda inkomster. Tudelning gäller intill 24 000 kr. sammanlagd beskattningsbar inkomst för makarna, motsvarande en årsinkomst av ca 34 000 kr.

Folkpensionsavgift beräknas f. n. efter 4 % av den beskattningsbara inkomsten. Högsta avgift skall dock vara 1 200 kr. — Folkpensionsavgift skall för år 1968 utgå efter 4,5 % med högst 1 350 kr. samt fr. o. m. 1969 efter 5 % med högst 1 500 kr. Maximum gäller både för ensamstående och för makar gemensamt.

Samtaxering av makar och därmed likställda skattskyldiga sker även vid förmögenhetsbeskattningen.

Ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn under 18 år är berättigad till ortsavdrag och vissa andra avdrag med samma belopp som gift skattskyldig. Den ställiga inkomstskatten beräknas efter samma skiktsskala som för gift skattskyldig.

Genom ansökan om särskild skatteberäkning kan två makar, som båda förvärvsarbetar, fr. o. m. 1967 års taxering undgå högre sammanlagd skatt än de skulle ha haft som ogifta med samma inkomster (s. k. negativ sambeskattningsseffekt). Reglerna om sådan skatteberäkning återfinns i förordningen den 21 maj 1965 (nr 153) om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar och innebär i huvudsak följande. Samtaxerade makar och med dem i beskattningshänseende jämställda sammanlevande skattskyldiga, vilka båda haft arbetsinkomst, skall efter särskild ansökan kunna få skatten

på arbetsinkomsten beräknad som om de blivit särtaxerade för denna inkomst. Den särskilda skatteberäkningen avser endast statlig inkomstskatt och folkpensionsavgift och skall verkställas av den lokala skattemyndigheten, sedan taxeringen i vanlig ordning bestämts av vederbörande taxeringsnämnd. Till arbetsinkomst hänföres inkomst av tjänst — med undantag av periodiskt understöd — samt inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse, om den skattskyldige varit verksam i förvärvskällan i ej blott ringa omfattning. Rätt till särbeskattning föreligger dock inte vid s. k. faktisk sambeskattnings. Inkomst av annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet eller kapital skall vid skatteberäkningen behandlas såsom arbetsinkomst endast om det sammanlagda beloppet av makarnas sidoinkomster inte överstiger 1 000 kr. Till grund för särbeskattningen skall ligga en beräkning av arbetsinkomstens nettobelopp, efter frånräknande av allmänna avdrag, Ortsavdrag m. m. Skatteberäkningen sker på sådant sätt, att skatten på arbetsinkomsten beräknas för vardera maken för sig med tillämpning av den för ensamstående gällande skatteskalen. Även folkpensionsavgiften beräknas enligt de för ensamstående gällande grunderna. Skatten på makarnas sidoinkomster drabbas emellertid av samma progressiva beskattning som vid samtaxering enligt huvudregeln.

Allmänna skatteberedningen behandlade i sitt betänkande med förslag till nytt skattesystem (SOU 1964: 25) bl. a. frågan om sambeskattnings av äkta makar. Utredningen fann att framförd kritik mot sambeskattnings inte innefattade sådana invändningar av teoretisk och principiell natur att sambeskattnings därför borde överges. Utredningen fann övervägande skäl för det dåvarande tala för att den gällande ordningen bibehölls.

Utredningen skisserade ett system för frivillig särbeskattnings. Fördelarna av ett sådant system var dock enligt utredningen mindre än de nackdelar i form av bl. a. administrativ omgång som skulle uppkomma. Utredningen fann sig mot bakgrunden härav inte heller böra förorda att frivillig särbeskattnings infördes.

Vid 1965 års riksdag framlades emellertid proposition (nr 84) med förslag till förordning om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar. Förslaget antogs av riksdagen med viss av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 30 förordad ändring. Utskottet underströk, i likhet med departementschefen, att förslaget var att betrakta som ett provisorium i avvaktan på att frågan om sam- eller särbeskattnings erhåller en lösning. — Med hänvisning till att en särskild arbetsgrupp, familjeskatteberedningen, hade tillsatts inom finansdepartementet för att skyndsamt överse familjebeskattnings och därvid pröva de problem av teknisk och finanspolitisk art, som är förknippade med en övergång till fullständig eller modifierad särbeskattnings, avstyrkte utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 16 bifall till motionsvis framställda utredningsyrkanden i dessa frågor.

Familjeskatteberedningen väntas avsluta sitt arbete innevarande år.

Förvärvsavdragen

Gällande bestämmelser innebär i huvudsak följande.

Hustru, som har inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller tjänst, är berättigad till förvärvsavdrag. Om makarna inte har minderåriga barn, utgör förvärvsavdraget 300 kr. Har makarna hemmavarande barn under 16 år beräknas avdraget i fråga om inkomst av rörelse eller tjänst till 300 kr. jämte s. k. kvotavdrag med 25 procent av förvärvsinkomsten, dock högst till 3 000 kr. Gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet medges förvärvsavdrag med högst 1 000 kr., om hon haft hemmavarande barn under 16 år. Vid s. k. faktisk sambeskattning, d. v. s. om hustrun utfört arbete i mannens jordbruk eller rörelse, äger mannen, om makarna inte har hemmavarande minderåriga barn, rätt till förvärvsavdrag med 300 kr., när hustruns arbete i förvärvskällan haft ett värde av minst detta belopp. Om makarna haft hemmavarande barn under 16 år, medges avdrag med värdet av hustruns arbetsinsats i förvärvskällan, dock högst med 1 000 kr. Beträffande rätt till förvärvsavdrag för ensamstående barnförsörjare gäller oberoende av kön de regler, som tillämpas för hustru med egen inkomst. I fråga om inkomst av jordbruksfastighet är reglerna om förvärvsavdrag dock gynnsammare för de ofullständiga familjerna än för makar. Sådan inkomst berättigar nämligen den ensamstående barnförsörjaren till avdrag med 300 kr. jämte kvotavdrag med 25 procent av inkomsten av jordbruksfastigheten, dock högst med 3 000 kr.

För att avdragsrätt skall föreligga erfordras, att den skattskyldige varit bosatt här i riket under större delen av beskattningsåret. Vidare får avdrag åtnjutas endast om och i den mån den inkomst, som berättigar till avdraget, räcker till. Förvärvsavdraget kan således inte ge avdragsgillt underskott. Det sammanlagda avdraget för sammanlevande makar får inte överstiga 300 kr. resp. 1 000 kr. eller, om förhöjning av avdraget med 25 procent av inkomsten ifrågakommer, 3 000 kr.

Allmänna skatteberedningen föreslog i sitt betänkande att förvärvsavdrag inte vidare skulle medges makar, som saknade minderåriga barn. Om familjen hade hemmavarande barn skulle enligt förslaget förvärvsavdragen höjas väsentligt.

I proposition nr 14 till 1965 års riksdag framlades i enlighet med riktlinjerna i allmänna skatteberedningens betänkande förslag till omläggning av den direkta och indirekta beskattningen. I propositionen föreslog departementschefen dock inte några ändringar rörande förvärvsavdragen med hänsyn till att frågan om familjebeskattnings utformning var under övervägande och till att sådana ändringar skulle påverka det kommunala skatteunderlaget. De i propositionen framlagda skattereformerna behandlades i bevillningsutskottets betänkande nr 16. I väckta motioner hade hemställts om betydande höjningar av förvärvsavdragen. Utskottet konstaterade, att de kostnader, som är förenade med hustruns förvärvsarbete vid förekomsten

av barn, i vissa fall ganska avsevärt översteg förvärvsavdragets tidigare maximibelopp, 2 000 kr. Mot bakgrunden därav delade utskottet motionärernas uppfattning, att en viss uppräknig av förvärvsavdragen var erforderlig för skattskyldiga med hemmavarande minderåriga barn. Utskottet föreslog med hänsyn därtill en uppräknig av förvärvsavdragen.

Förslaget innebar bl. a. att kvotavdraget höjdes från 20 till 25 % och att maximiavdraget höjdes från 2 000 till 3 000 kr. Utskottets förslag godtogs av riksdagen.

I samband med frågan om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar vid 1965 års riksdag hade bevillningsutskottet att behandla motionsyrkanden om att förvärvsavdrag inte skall medges vid särbeskattning. Utskottet uttalade i sitt ovannämnda betänkande nr 30, att det delade departementschefens uppfattning att den särskilda skatteberäkningen av praktiska och administrativa skäl inte bör vara onödigt komplicerad och att därför förvärvsavdrag liksom övriga samtaxerade makar tillkommande förhöjda avdrag bör bibehållas även i sådana fall, då avdragen i och för sig inte är motiverade. Utskottet avstyrkte således bifall till motionerna.

Även vid 1966 års riksdag väcktes motioner bl. a. angående höjning av förvärvsavdragen och avdrag för faktiska kostnader för barntillsyn. Utskottet anförde i sitt betänkande nr 16, vilket godkändes av riksdagen, bl. a. följande. När frågan om höjning av förvärvsavdragen var föremål för prövning av föregående års riksdag ansågs en övre gräns på 3 000 kr. innefatta en skälig avvägning med hänsyn till de särskilda omkostnader för barnens omhändertagande, som kan uppstå på grund av hustruns förvärvsarbete utom hemmet. I motionerna har inte anförts några nya skäl, som ger utskottet anledning att nu frånträda denna ståndpunkt. Vad härefter angår framställda utredningsyrkanden vill utskottet erinra om att familjebeskattningen och därmed sammanhängande frågor för närvarande är föremål för utredning inom familjeskatteberedningen. Vissa av de i motionerna berörda merkostnaderna på grund av hustruns förvärvsarbete och den hemmavarande makens sjukdom torde dessutom vara av den karaktären, att samhället lämpligen bör lämna de skattskyldiga kompensation härför på annat sätt än genom avdrag vid beskattningen. Det torde därför i första hand ankomma på familjepolitiska kommittén, som har frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna under övervägande, att ta ställning till dessa spörsmål. På grund härav avstyrker utskottet bifall till motionerna.

Som redan nämnts väntas *familjeskatteberedningen* avsluta sitt arbete innevarande år.

Motionerna

Sam- eller särbeskattning

I *motionerna I: 617* och *II: 788* anför motionärerna i de till bevillningsutskottet hänvisade frågorna följande.

Det nuvarande skattesystemet med sambeskattnings gynnar inte barnfamiljerna. Genom den delreform som beslutats och som innebär att makar om de så önskar och begär har rätt till särbeskattnings har man inte heller givit barnfamiljerna någon förmån utan endast eliminerat orättvisorna för de makar som tidigare fick högre skatt än de skulle ha fått som ensamstående. Möjligheterna till frivillig särbeskattnings löser inte problemen för alla de makar som gör sin arbetsinsats i det gemensamma företaget, eftersom dessa är undantagna rätten till frivillig särbeskattnings.

Överväganden om den framtida utformningen av familjebeskattnings pågår f. n. i familjeskatteberedningen. Motionärerna vill emellertid uttala sig för ett familjebeskattningsssystem som inte missgynnar barnfamiljerna. En sådan reform är i hög grad angelägen med hänsyn till den eftersläpning som barnfamiljerna fått vidkännas de senaste åren, bortsett från att man där-till kan lägga rättvisesynpunkter på frågan.

Motionärerna anser att den grundläggande principen bör vara att varje inkomsttagare beskattas för sig efter sin inkomst, oberoende av civilstånd. Den lösningen underlättar för gifta kvinnor att efter eget bedömande ta för-värvsarbete utanför hemmet.

En förutsättning för en framtida reform med individuell beskattning är givetvis att den under en övergångstid kompletteras med schablonmässiga beskattningsregler, som tar hänsyn till gifta kvinnor vilka på grund av ålder, bristande utbildning eller ensidig näringslivsstruktur på hemorten saknar reella möjligheter till yrkesarbete utanför hemmet. När en över-gång till individuell beskattning sker måste den vidare kompletteras med ett förstärkt stöd till barnfamiljerna och utbyggda möjligheter till omskol-nings och yrkesutbildning för gifta kvinnor samt ökad tillgång till deltids-arbete. Förutsättningen för ett sådant skattesystem är emellertid att också kvinnor som har sin yrkesverksamhet förlagd till det egna företaget får rätt till individuell beskattning.

I *motionerna I: 620* och *II: 795* återoppar motionärerna i huvudsak ena-handa synpunkter. De anser i fråga om skattesystemet att detta i princip bör vara utformat så att det står neutralt i fråga om föräldrarnas val mellan arbete i hemmet och förvärvsarbete. Varje inkomsttagare bör beskattas för sig efter sin inkomst oberoende av civilstånd. Det nuvarande skattesystemet är fortfarande byggt på föräldrade principer. De anför vidare, att samhällets familjepolitik — skatter och bidrag — bör ses som en helhet.

Som skäl för lagstiftningsyrkandet i *motionerna I: 422* och *II: 740* anför motionärerna bl. a. följande. I samband med 1960 års jordbruksutredning gjordes en specialundersökning över lantbrukarhustrurnas deltagande i jordbruksarbetet. Denna undersökning redovisar också förändringen i den andel av det totala utförda arbetet som brukaren och hans hustru svarat för. Ökningen av dessa andelar har sin orsak i den starka minskning av lejd arbetskraft som blivit en följd av den ökande rationaliseringen. Av undersökningen framgår bl. a. att hustruns arbetsinsats i jordbruket i förhållande till den totala arbetsinsatsen är störst i den lägsta storleksgruppen av jordbruk och avtar med stigande storleksgrupp. Av arbetskraftsundersökningarna utförda 1961, 1962 och 1963 framgår att 40—50 % av alla lantbrukarhustrur gör en arbetsinsats i jordbruket på minst 15 timmar i veckan eller ungefär 750 timmar per år.

Samtidigt som bruket att svara för kosten för lejd arbetskraft försvunnit, ger de ökade tekniska hjälpmedlen i hushållet lantbrukarhustrun helt andra möjligheter att avsätta tid för arbete utom hemmet. Möjligheterna att erhålla sådant arbete utanför det egna jordbruket är på landet ringa, samtidigt som dettas krav på tidsmässigt oregelbundna arbetsinsatser är stort. Detta betyder i praktiken, att de allra flesta lantbrukarhustrur har sin enda möjlighet till yrkesarbete inom det egna jordbruket. Emellertid är hon i förhållande till övriga yrkeskategorier styvmoderligt behandlad när det gäller bedömningen av hennes arbetsinsats. Brukaren har erhållit rätt att i sin deklaration draga av 1 000 kr. i de fall där hustrun bidragit med arbete, men faktum kvarstår att hon i motsats till lejd arbetskraft icke äger ta ut någon lön från företaget. Detta betyder i praktiken, att hon är utestängd från övriga sociala och andra förmåner som andra förvärvsarbetande kvinnor kan tillgodogöra sig, t. ex. ATP, sjukpenning m. m. samt givetvis, där barn finnes, möjligheten till förvärvsavgdrag i vanlig ordning. Samtidigt ger taxeringen av jordbruksrörelsen icke en korrekt bild av den ekonomiska lönsamheten eftersom rörelsen icke debiterats de verkliga kostnaderna för arbetets utförande.

Motionärerna är medvetna om att samma problem förekommer inom andra typer av egna rörelser men anser att jordbruken står i särställning. Andra rörelser har möjligheter att övergå i aktiebolag eller annan bolagsform för att på så sätt lösa detta problem. Samtidigt är möjligheterna för dessa företag att anlita lejd arbetskraft annorlunda då de icke belastas med jordbrukens säsongbundna arbetskraftsbehov. Dessutom torde möjligheterna för kvinnor i städer och tätorter att erhålla arbete inom olika yrkesområden vara vida större. Den ökade ekonomiska pressen på jordbrukens lönsamhet gör det allt angelägnare att lantbrukarhustrurna aktivt deltar i jordbruksarbete.

Olika skäl talar för att lantbrukarhustrurna borde tillerkännas rätten till avtalsenlig ersättning för sitt arbete. Rent praktiskt kan detta i dag

genomföras genom att två lantbrukare låter varandras hustrur utföra arbete på varandras gårdar. Samma rätt bör emellertid gälla vid arbete på det egna familjejordbruket.

Till stöd för utredningsyrkandet i *motionen II: 283* om en mer allmän rätt för den som biträder make i jordbruk eller annan rörelse att deklarerera för inkomst därav anför motionärerna bl. a. följande. I den politiska debatten framförs från allt flera håll önskemålet om att alla människor skall få möjlighet till en egen trygghet vid ålderdom och sjukdom. Den grupp yrkesverksamma personer som åsyftas i motionerna saknar enligt motionärerna denna trygghet, trots att de utförda arbetsinsatserna bort medföra både ATP och sjukförsäkringsförmåner samt yrkesskadeskydd. Nuvarande skatteregler lägger emellertid hinder i vägen härför. Motionärerna förordar därför att frågan snarast blir föremål för utredning syftande till att ge den, som biträder make i hans rörelse eller jordbruk, rätt att deklarerera uppbyren inkomst och att tillförsäkra denne därpå belöpande sociala förmåner.

Förvärvsavdragen

Till stöd för yrkandet i *motionerna I: 424* och *II: 541* åberopar motionärerna huvudsakligen följande. Av de undersökningar som låg till grund för förvärvsavdragen framgår med tydlighet att barn tillsynskostnaderna i många fall översteg nuvarande maximibelopp 3 000 kr. Under senare år har kostnaderna ytterligare ökats, speciellt för de familjer som har ett eller flera barn under skolåldern.

Samtidigt konstaterar motionärerna att faktiska merkostnader för äldre barns tillsyn knappast förekommer. Däremot är kostnaderna stora och i många fall så betungande att de avhåller modern från yrkesarbete i de fall familjen har mindre barn. Nuvarande regler för förvärvsavdrag gör ingen som helst åtskillnad i dessa fall. Motionärerna finner det egendomligt att man på detta sätt medvetet frångått den princip som legat till grund för förvärvsavdragets tillkomst, nämligen att avdraget är motiverat av de särskilda kostnader för barnens omhändertagande som kan uppstå på grund av förvärvsarbete, och vill föreslå en differentiering av avdragets storlek som bättre svarar mot den grundläggande principen.

Barnstugorna, inklusive fritidshemmen, står till tjänst för vård av barn upp till tioårsåldern. När det gäller eftermiddagshemmen kan man konstatera att den övervägande delen barn är i åldern 7—8 år, efter vilken ålder föräldrarna tycks anse att barnen icke är i lika stort behov av vård efter skolans slut.

Motionärerna anser det lämpligt att följa socialstyrelsens rekommendationer för barnstugor och eftermiddagshem och anser att barn upp till 10 års ålder icke bör lämnas utan tillsyn.

För att förvärvsavdraget bättre skall följa de särskilda omkostnaderna

för barnens omhändertagande föreslås en differentiering efter barnens ålder när det gäller storleken av förvärvsavdraget. Detta skulle betyda en rättvisare fördelning av avdragsrätten och bättre svara mot avdragets ursprungliga uppgift.

I *motionerna I: 224* och *II: 282*, där motionärerna hemställer om utredning angående rätt till avdrag för styrkta nödiga kostnader för barntillsyn på grund av förvärvsarbete, anför motionärerna huvudsakligen följande. Förvärvsavdraget är att jämställa med avdrag för omkostnader i förvärvskälla. Syftet med avdraget i den form det länge haft är att hänsyn skall tagas till den minskade skatteförmåga som orsakas av de med förvärvsarbete förknippade barntillsynskostnaderna. Det nuvarande systemet med utslutande schablonavdrag medför att avdrag medges även om utgifter för tillsyn av barn ej alls eller i endast obetydlig omfattning förekommit. Å andra sidan är många tvingade till en lösning som drar väsentligt större kostnader än som täcks av schablonen. Principiellt är det därför mindre tilltalande att avdragsrätten utslutande skall vara knuten till en schablon som ej utgår från barntillsynskostnaderna utan från moderns inkomst. Motionärerna förordar därför införandet av rätt till avdrag för styrkta och nödiga barntillsynskostnader. En avdragsrätt för faktiska omkostnader bör vara förbehållen sådana skattskyldiga som har barn under t. ex. tolv år och kan ev. maximeras till vissa belopp.

Ett avdrag för faktiska barntillsynskostnader torde liksom gällande schablonavdragsregler, såvitt angår två äkta makar med förvärvsinkomst, få knytas till hustruns inkomst. Motionärerna skulle ha ansett det önskvärt med ett system som inte på detta sätt konfirmerade en bundenhet av avdraget till en av makarna. Tekniska problem komplicerar här emellertid en lösning som — utan att familjernas beskattningssituation försämrats och utan svårhanterliga undantagsregler — ger önskad obundenhet.

Det skisserade systemet innebär en till gällande schablonavdrag alternativ rätt till avdrag för faktiska kostnader för barntillsyn för vissa fall. Härmed avses sådana kostnader som kan uppkomma när på annan överlåtes de åtgärder för tillsyn, övervakning och omvårdnad, som barnets vårdnadshavare är förhindrad att själv utöva under sin förvärvsarbetstid. Gemensamt för de tillsynsfunktioner, som avdraget avser att täcka — exempelvis att övervaka och sysselsätta barnet, att laga och ge det mat, att byta kläder samt att bädda, städa och diska efter barnet — är att antydda åtgärder har direkt avseende på barnet och att de måste fullgöras under tiden för vårdnadshavarens förvärvsarbete. Om utbetalat belopp för barntillsyn även avser ersättning för annat, såsom för allmänt hushållsarbete eller för kostnad för mat till barnet, bör beloppet i motsvarande grad reduceras. Avdrag bör kunna medges även för ersättning som utgått till skattskyldigs anhörig, dock inte till hemmavarande barn. Avdragsrätt för faktiska kostnader bör

omfatta olika former av barntillsyn. Såsom exempel kan nämnas vård i hemmet av utomstående liksom tillsyn utom hemmet i familjedaghem, barndaghem och fritidshem.

Införandet av avdragsrätt för faktiska barntillsynskostnader är den enda möjligheten att på ett konsekvent sätt taga hänsyn till skatteförmågan hos föräldrar med sådana nödvändiga omkostnader, vilket bör vara förvärvs-avdragets syfte. Detta syfte kan aldrig nås med schablonavdrag, därför att dessa då skulle behövas sättas så högt för att täcka in fallen med de stora tillsynskostnaderna och därmed automatiskt motverka syftet genom att orättvist ytterligare favorisera dem med låga eller inga tillsynskostnader. Att märka är även att ett avdrag för faktiska kostnader ger stimulans för föräldrar att verkligen åstadkomma en ordentlig tillsyn av sina barn, ett incitament som schablonavdraget inte ger, och vidare ger möjlighet att betala konkurrenskraftiga löner för fullgoda ersättare i eller utom hemmet. Motionärerna föreslår också att den förordade utredningen måtte omfatta prövning av frågan om avdragsrätt för de omkostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig. De problem av ekonomisk art som uppkommer vid tillsynen av dylika anhöriga är så likartade dem som uppkommer vid barntillsyn att det förefaller logiskt att utvidga förvärvsavdraget till dessa fall.

Motionärerna i *motionerna I: 565* och *II: 718*, som hemställer om utredning angående rätt till avdrag för hemhjälpkostnader vid den hemmavarande makens sjukdom, anför bl. a. följande.

Dagens samhälle kännetecknas av en strävan att genom samhällliga insatser ge den enskilde trygghet i olika, icke självförvållade situationer. Inte minst vid sjukdom är denna trygghet av väsentlig betydelse. Genom den allmänna sjukförsäkringen erhålles läkarvård, läkemedel etc. jämte en på tidigare inkomst baserad ekonomisk ersättning.

Givetvis kan denna allmänna försäkring, även om den kompletteras med en frivillig tilläggssjukpenning, inte täcka alla de situationer, som kan uppstå vid sjukdom. Motionärerna avser de fall där den hemmavarande maken blir sjuk och familjeförsörjaren, på grund av sitt förvärvsarbete, måste vara borta från hemmet stora delar av eller hela dygnet under en väsentlig del av arbetsveckan. Ofta är det vid sådana tillfällen nödvändigt att en utomstående träder till för att sköta hemmet och barnen, särskilt om sjukdomen är av sådan art att sjukhusvistelse erfordras. Inte sällan måste vederbörande vara anställd hela eller så gott som hela dygnet.

Enligt lagen om allmän försäkring placeras den make som inte har förvärvsarbete utan ägnar sig åt skötsel av hemmet och eventuella barn i en sjukpenningklass som innebär att ersättning utgår med 6 kr. per dag. Denne make äger dock försäkra sig för sjukpenningtillägg, uppgående till högst ett belopp motsvarande skillnaden mellan 15 kr. och den sjukpenning vartill maken är berättigad enligt lagen om allmän försäkring. Härtill kommer

eventuella barntillägg. Av denna summa tages 5 eller 6 kr. i anspråk vid sjukhusvistelse.

Lönen till den hemhjälp som måste finnas tillgänglig överstiger betydligt den summa som utgår. Eftersom ingen del härav är avdragsgill i deklARATIONEN måste man till kostnaderna lägga familjeförsörjarens skattekostnad, sociala avgifter etc. och kommer då fram till att den totala årskostnaden ofta ligger över 17 000 kr. Familjeförsörjaren nödgas därför ofta välja en form av barntillsyn, som varken ur standard- eller trygghetssynpunkt kan anses godtagbar. Det är väsentligt för den enskilde och för familjens trygghet att dessa svårigheter i möjligaste mån undviks. Trygghetspolitiken bör utsträckas inte bara till den sjuke personligen, utan även till dem som indirekt kan drabbas. En betydligt ökad trygghet i de fall som här aktualiserats kunde uppnås genom att avdrag i deklARATIONEN fick göras för hela eller någon del av mellanskillnaden mellan verklig kostnad för hemhjälp och den ersättning, inklusive frivillig tilläggsspenning, som den sjuke enligt lagen är berättigad till.

Vid bevillningsutskottets behandling av en liknande motion till 1966 års riksdag angavs att de frågor som berörts torde vara av den karaktären att samhället lämpligen borde ge de skattskyldiga kompensation på annat sätt än genom avdrag vid beskattningen och att det i första hand torde ankomma på familjepolitiska kommittén, som har frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna under övervägande, att ta ställning till frågan. På grund därav avstyrkte utskottet bifall till utredningsyrkandet, vilket blev riksdagens beslut. Motionärerna anser, liksom utskottet, att det väsentligaste måste vara att denna viktiga trygghetsfråga löses på ett tillfredsställande sätt. I direktiven till familjepolitiska kommittén ingår emellertid inte att utreda de problem som här avses. Dessutom kan sägas att generella möjligheter till exempelvis en högre frivillig tilläggsförsäkring inte med säkerhet ökar tryggheten i de fall som här avses — eftersom en sådan möjlighet inte alltid utnyttjats.

I *motionerna I: 222* och *II: 286* hemställer motionärerna om en mer allmän rätt till avdrag för arbetsunderlättande åtgärder i småbarnsfamiljer och anför huvudsakligen följande.

Enligt vår skattelagstiftning är avdragsrätt vid deklARATIONEN av inkomst från tjänst eller förvärvskälla inte tillåten när det gäller kostnader för t. ex. hemhjälp eller rationaliseringsåtgärder i det egna hushållet. Motivet torde bl. a. vara att då den ekonomiska fördelen av en husmors arbete i hemmet inte behöver redovisas eller beskattas, skall heller inte kostnader som underlättar detta arbete vara avdragsgilla på familjeinkomsten. I huvudsak är denna princip riktig. På goda grunder kan den dock inte alltid i sin helhet godtagas, då den ibland ställer särskilt småbarnsfamiljer i en besvärlig situation.

För den hemmavarande kvinnan med barn under 16 år är situationen

betydligt svårare än för förvärvsarbete. Särskilt om hennes krafter börjar svikta kan familjsituation bli prekär. Ersättningen från sjukkassan blir 6 kr. om dagen plus 2 kr. för varje barn under 10 år, och detta innebär en allvarlig försämring för familjen, då t. ex. en städhjälp i dag kostar 6—8 kr. i timmen.

En hemhjälp eller lämpliga maskiner blir i sådana fall en utgift av nödvändigt slag för makens fortsatta obrutna arbetsmöjligheter. Vad gäller avdragsrätten i sådana fall är det svårt att se någon skillnad mellan hemhjälpen och t. ex. en budflicka vid ett företag. För att ge de stora familjerna med vanliga inkomster en bättre chans att anlita hemhjälp eller att anskaffa några arbetsbesparande hjälpmedel av typen tvätt-, disk- eller strykmaskiner måste avdragsmetoden anlitas. Beloppet bör maximeras till lämplig storlek, förslagsvis ca 2 000 kr. En begränsad avdragsrätt för att skapa rationella arbetsplatser för husmödrar med minderåriga barn är långt effektivare än den dyrbara bidragsmetoden. Avdragsrätten bör gälla för småbarnsfamiljer.

Till stöd för yrkandet i *motionerna I: 160* och *II: 188*, att förvärvsavdraget för gifta utan barn slopas, anför motionärerna bl. a. följande. Numera föreligger rätt för makar och med dem i skattehänseende jämställda att efter ansökan bli »särtaxerade», ifall båda makarna haft inkomst av arbete.

I ett avseende har därvid bibehållits en bestämmelse som vid särbeskattning innebär en prioritering av äktenskapet i skattehänseende, nämligen rätten enligt 46 § 3 mom. kommunalskattelagen för hustru att göra ett avdrag vid deklarationen å 300 kr. Motivet härför var att även om detta vore principiellt oriktigt, de administrativa besvärligheterna skulle bli alltför stora om rätten till förvärvsavdraget gjordes beroende av om samtaxering eller särtaxering ägde rum.

Syftet med de nya särbeskattningsreglerna har varit att eliminera den orättvisa som legat i att två makar tillsammans i vissa fall kunnat bli hårdare beskattade än om de blivit taxerade envar för sin inkomst. Någon sådan straffbeskattning har icke ansetts böra drabba syskon, föräldrar och barn eller vänner som genom hushållsgemenskap kunnat nedbringa sina levnadskostnader.

Det förefaller emellertid omotiverat och onödigt att gå den motsatta vägen och sedan man avskaffat en orättvisa tillskapa en annan genom att behålla en visserligen ekonomiskt föga betydelsefull men principiellt stötande förmån åt den gifta kvinnan utan hemmavarande barn under 16 år.

Man torde kunna utgå ifrån att i fortsättningen valet av sambeskattnings respektive särbeskattnings med få undantag kommer att ske med hänsyn till de ekonomiska fördelarna, och det förefaller då lika omotiverat att längre bibehålla någon förvärvsavdragsrätt för den gifta, förvärvsarbete kvinnan som icke har hemmavarande minderåriga barn och ej heller för andra

makar som avses i 3 mom. fjärde stycket. Administrativt sett borde det också vara enklare att ta bort denna avdragsrätt vid såväl sam- som särbeskattning. Motionärerna förordar att så sker från och med beskattningsåret 1968.

Motionärerna i *motionen II: 406* anför till stöd för sitt yrkande angående änklings rätt till förvärvsavdrag huvudsakligen följande. År 1962 beslöt riksdagen att förvärvsavdrag skulle tillkomma bl. a. ensamstående fader med hemmavarande barn under 16 år. Enligt 65 § tredje stycket kommunalskattelagen skall de för gift skattskyldig gällande bestämmelserna i fråga om makar, som levtt tillsammans, tillämpas jämväl under det beskattningsår, varunder make avlidit. Detta innebär att den som blir änkning under beskattningsåret icke har möjlighet att erhålla detta s. k. förvärvsavdrag. För följande beskattningsår får vederbörande tillgodogöra sig avdraget i full utsträckning, såsom ensamstående med hemmavarande minderåriga barn.

Det kan inte anses vara tillfredsställande att en änkning med minderåriga barn icke får den kompensation, som tillkommer andra skattebetalare för speciella barnkostnader i samband med förvärvsarbete.

Olägenheten kunde helt avhjälpas genom att änkning tillerkändes avdrag enligt 46 § 3 mom. för det beskattningsår varunder hustrun avled. Emellertid kan därvid invändas att om dödsfallet inträffar i slutet av året en sådan bestämmelse ur skattesynpunkt skulle innebära en alltför stor fördel för den skattskyldige, framför allt om hustrun haft förvärvsarbete under beskattningsåret, som ger rätt till utnyttjandet av maximalt kvotavdrag. Under sådana förhållanden skulle man kunna tänka sig att kvotavdrag för makar sammanlagt icke skulle få överstiga 3 000 kr. Det förtjänar påpekas att makar som gift sig under beskattningsåret och har fött barn omedelbart före den 1 november ändå får tillgodogöra sig s. k. förvärvsavdrag upp till 3 000 kr. Enligt praxis får den av de nygifta makarna som har den största inkomsten utnyttja hela avdraget, vilket i praktiken i regel innebär att gift man för det beskattningsår då äktenskapet ingåtts tillerkännes kvotavdrag.

Utskottet

I förevarande betänkande behandlar utskottet motioner om beskattningen av äkta makar och om förvärvsavdragens utformning.

Enligt gällande bestämmelser sker en differentiering av skatteuttaget för gifta och ensamstående såväl vid den statliga som den kommunala inkomstbeskattningen genom att en gift skattskyldig medges dubbelt så stort ortsavdrag som en ensamstående, varjämte gift skattskyldig äger rätt till bl. a. högre extra avdrag i inkomstkällan kapital och högre schablonavdrag för försäkringsavgifter än ensamstående. Vid beräkning av den statliga in-

komstskatten tillämpas för gift skattskyldig en delvis på tudelningsprincipen uppbyggd skatteskala med mindre brant progression än för ensamstående skattskyldig.

Om äkta makar, som levt tillsammans under beskattningsåret, båda haft inkomster, taxeras vardera maken för sin inkomst och mannen därjämte för boets gemensamma inkomst. Ortsavdrag och andra schablonavdrag beräknas därvid i regel till hälften av avdragen för gifta. Den statliga inkomstskatten beräknas på det sammanlagda beloppet av makarnas beskattningsbara inkomster. Ensamstående skattskyldig med minderårigt barn behandlas vid beskattningen i väsentliga hänseenden som gift.

Sambeskattningen resulterar alltid i att två makar med en viss sammanlagd inkomst påförs lägre skatt än en ensamstående skattskyldig med samma inkomst. I förhållandevis höga inkomstlagen kan sambeskattningen dock medföra att två makar, som båda haft inkomst, på grund av progressionen sammanlagt påförs högre skatt än två ensamstående i samma inkomstlagen. Denna s. k. negativa sambeskattningseffekt kan fr. o. m. innevarande års taxering undvikas eller begränsas i de fall båda makarna har arbetsinkomst. Enligt förordningen om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar får nämligen, efter ansökan, skatten på arbetsinkomsten beräknas enligt de grunder, som gäller för ensamstående skattskyldig.

I motionerna I: 617 och II: 788 hemställes bl. a., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att den nuvarande familjebeskattningen ersätts med en individuell beskattning. Också i motionerna I: 620 och II: 795 yrkar motionärerna införande av särbeskattningsregler. Detta bör enligt motionärernas mening ske i samband med en allmän skattereform. I motionerna I: 422 och II: 740 samt i motionen II: 283 framställs likaledes yrkanden som berör gällande regler om sambeskattning. I sistnämnda motion yrkas således utredning angående rätt för den, som biträder make i jordbruk eller rörelse, att deklarerera för därvid uppburen inkomst eller för värdet av utförda arbetsinsatser, medan lagstiftningsyrkandet i motionerna I: 422 och II: 740 innebär att jordbrukare skall få rätt till avdrag för avtalsenlig lön till sin hustru.

Frågan om makar skall samtaxeras eller särbeskattas har behandlats av åtskilliga utredningar och varit föremål för stort intresse i den offentliga debatten. Under våren 1965 tillsattes inom finansdepartementet en särskild arbetsgrupp, familjeskatteberedningen, med uppgift att skyndsamt överse familjebeskattningen och därvid pröva de problem av teknisk och finanspolitisk art, som är förknippade med en övergång till en fullständig eller modifierad särbeskattning. Den av 1965 års riksdag beslutade frivilliga särbeskattningen av makar som båda har arbetsinkomst får, såsom uttalats av departementschefen i prop. 1965: 84 samt av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 30 samma år, ses som ett provisorium i avvaktan på den mer definitiva lösning av familjebeskattningen, som kan bli resultatet av famil-

jeskatteberedningens arbete. Beredningen väntas slutföra sitt utredningsuppdrag under år 1967.

Motionärernas yrkande om rätt för gift yrkesutövare att vid inkomstberäkningen dra av lön till make för dennes arbetsinsatser torde främst grundas på uppfattningen, att make, som biträder andre maken i dennes verksamhet, skulle vara utestängd från den rätt till sjukförsäkringsförmåner, yrkesskadskydd och pensionsförmåner, som tillförsäkrats andra yrkesverksamma. Detta är emellertid endast delvis riktigt. Då makar gemensamt utövar förvärvsverksamhet eller då den ene maken biträder den andre i dennes förvärvsverksamhet kan enligt gällande bestämmelser om den allmänna sjukförsäkringen inkomsten av förvärvsarbetet uppdelas mellan makarna. Var och en av dem kan således efter anmälan placeras i den sjukpenningklass, som värdet av hans eller hennes arbetsinsats motiverar. Detta gäller såväl inkomst av jordbruksfastighet och rörelse som inkomst av tjänst. Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen omfattar däremot inte egna företagare utan endast arbetstagare. Även den som är gift med arbetsgivaren undantas från den obligatoriska försäkringen. Möjlighet finns emellertid att teckna frivillig yrkesskadeförsäkring. Beträffande den allmänna tilläggspensioneringen gäller, att rätten till tilläggspension grundas på den försäkrades inkomsttaxering. Att avdrag för lön till make icke får ske vid inkomsttaxeringen kan därför sägas innebära, att värdet av den ene makens arbetsinsats inräknas i den andre makens pensionsgrundande inkomst med de fördelar och nackdelar för makarna som därav följer. Med anledning av vad motionärerna anfört vill utskottet också framhålla att förvärvsavdrag enligt gällande bestämmelser medges i förevarande fall. Utskottet kan emellertid instämma i att lagstiftningens nuvarande utformning är förenad med nackdelar. Dessa kommer givetvis att beaktas under det pågående utredningsarbetet.

Som utskottet redan framhållit är frågan om beskattningen av äkta makar under utredning. Eftersom utredningens förslag är att förvänta inom en snar framtid, är utskottet i avvaktan på resultatet av utredningens arbete icke berett att medverka till ändringar i gällande sambeskattningsregler. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna I: 422 och II: 740, I: 617 och II: 788, I: 620 och II: 795 samt till motionen II: 283.

Förvärvsavdragets uppgift är att tillföra i första hand gift kvinna eller ogift kvinna med minderårigt barn ett avdrag i anledning av de särskilda kostnader för familjen, som kan uppkomma på grund av kvinnans förvärvsverksamhet. De fr. o. m. 1967 års taxering gällande bestämmelserna om förvärvsavdrag, som äger tillämpning både vid den statliga och den kommunala beskattningen, innebär i huvudsak följande.

Om hustru, som sammanlevt med sin man, haft inkomst av rörelse, i vilken hon varit verksam i ej endast ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete är hon berättigad till avdrag med 300 kr. Har hon haft hemma-

varande barn under 16 år, medges därutöver s. k. kvotavdrag med 25 procent av ifrågavarande inkomst. Det sammanlagda avdraget är dock maximalt till 3 000 kr. Vidare medges hustru, som haft inkomst av jordbruksfastighet, avdrag med 300 kr., eller, om hon haft hemmavarande barn under 16 år, med högst 1 000 kr. Detta gäller under förutsättning att hon utfört arbete i förvärvskällan till minst dessa värden.

Vid faktisk sambeskattnng, d. v. s. om hustrun utfört arbete i mannens jordbruk eller rörelse, medges mannen avdrag med 300 kr. Har makarna haft hemmavarande barn under 16 år, är mannen berättigad till avdrag med högst 1 000 kr. Även här gäller förutsättningen att hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst dessa belopp.

Beträffande förvärvsavdrag för ensamstående barnförsörjare gäller oberoende av kön de regler, som tillämpas för hustru med egen inkomst. Om den ensamstående barnförsörjaren haft inkomst av jordbruksfastighet är han emellertid berättigad till avdrag med 300 kr. jämte kvotavdrag med 25 procent av inkomsten av jordbruksfastigheten, dock högst med 3 000 kr.

I motionerna I: 424 och II: 541 hemställes om riksdagsskrivelse med begäran att förvärvsavdragen erhåller ändrad utformning med hänsyn till olikheterna i barntillsynskostnader beroende på barnens ålder. Motionärerna i motionerna I: 224 och II: 282 hemställer om utredning av frågan om rätt till avdrag för faktiska kostnader på grund av förvärvsarbete för tillsyn av barn och av sjuk eller åldrig nära anhörig. I motionerna I: 565 och II: 718 begär motionärerna utredning om avdrag för hemhjälpkostnader vid hemmavarande makes sjukdom. Motionärerna avser de fall, då familjeförsörjaren i en barnfamilj är borta från hemmet under en stor del av dygnet och den hemmavarande maken blir sjuk. I motionerna I: 222 och II: 286 yrkas utredning och förslag till viss avdragsrätt för arbetsunderlättande åtgärder i småbarnsfamiljer.

Utskottet vill i detta sammanhang inledningsvis framhålla, att frågor om förvärvsavdragen hänger nära samman med sambeskattningsfrågan och att samtliga dessa frågor utreds inom familjeskatteberedningen. Innan utredningens arbete avslutats anser utskottet det inte lämpligt att ta ställning till förslag om mer väsentliga ändringar i utformningen av förvärvsavdragen. Vissa av de i motionerna berörda kostnaderna torde dessutom — i den mån de inte är att betrakta som sådana levnadskostnader, vilka över huvud taget inte hör beaktas vid beskattningen — vara av den karaktären, att samhället lämpligen bör lämna kompensation härför på annat sätt än genom avdrag vid beskattningen. Såsom bevillningsutskottet vid föregående års riksdag anförde torde det i första hand ankomma på familjepolitiska kommittén, som har frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna under övervägande, att ta ställning till dessa spörsmål. Enligt direktiven är kommittén oförhindrad att undersöka och framlägga förslag till nya inslag i familjestödet. Kommittén skall vid sitt arbete även

samråda med familjeskatteberedningen. Behovet av utredning angående barnfamiljernas ställning såväl i skatte- som i bidragshänseende har således redan blivit beaktat.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 222 och II: 286, I: 224 och II: 282, I: 424 och II: 541 samt I: 565 och I: 718.

Utskottet är inte heller berett tillstyrka bifall till lagstiftningsyrkandet i motionerna I: 160 och II: 188 att förvärvsavdraget för gift skattskyldig utan barn skall slopas fr. o. m. 1969 års taxering. Eftersom ensamstående skattskyldig inte är berättigad till motsvarande avdrag, kan visserligen det gift skattskyldig tillkommande avdraget te sig omotiverat. Avdraget infördes dock redan år 1919. Enligt utskottets mening bör frågan lösas i ett större sammanhang, särskilt som skattehöjningar för ifrågavarande skattskyldiga — i flertalet fall kvinnor med förhållandevis högt beskattad inkomst — för närvarande inte är aktuella.

Utskottet har slutligen att behandla yrkandet i motionen II: 406, vari hemställes att änklings med hemmavarande minderårigt barn skall äga rätt till förvärvsavdrag redan för det år då hustrun avlider.

Enligt 65 § tredje stycket kommunalskattelagen skall de för gift skattskyldig gällande bestämmelserna tillämpas under det beskattningsår då make avlidit. Stadgandet infördes år 1960 för att den efterlevande, om dödsfallet inträffade under första delen av beskattningsåret, inte skulle drabbas av den i regel hårdare beskattning som träffar ogifta. Tidigare gällde nämligen att det förhållande, som rått under större delen av beskattningsåret, skulle vara avgörande för frågan om den efterlevande skulle taxeras som gift eller ogift, d. v. s. samma regel som fortfarande gäller för andra fall, då sammanlevnaden mellan makar upphört. Den ovannämnda bestämmelsen i 65 § kommunalskattelagen medför att en änklings med minderårigt barn inte är berättigad till förvärvsavdrag för det år hustrun avlidit, oavsett när under beskattningsåret dödsfallet inträffade. Även i andra fall då sammanlevnaden upphört mellan makar, taxeras en man med hemmavarande minderårigt barn i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna för gift skattskyldig, men med bl. a. den skillnaden i förhållande till änklings, att förvärvsavdrag medges.

Utskottet kan i allt väsentligt instämma i syftet med motionen. Motionärernas yrkande innebär emellertid, att förvärvsavdrag skall medges änklings även om hustrun avlidit i slutet av beskattningsåret. Till stöd härför åberopas bl. a. bestämmelserna i 65 § första stycket kommunalskattelagen, att förhållandena den 1 november året näst före taxeringsåret skall vara avgörande vid bedömningen av frågan, om skattskyldig haft hemmavarande barn under 16 år.

Enligt utskottets mening är det inte motiverat att medge skattskyldig, som blivit änklings i slutet av beskattningsåret, helt förvärvsavdrag. En uppdelning av förvärvsavdraget synes dock inte lämplig, eftersom detta skulle stri-

da mot vad som eljest tillämpas i fråga om förvärvsavdrag. Den i motionen angivna tidsgränsen den 1 november kan inte heller anses helt tillfredsställande från rättvisesynpunkt. Det ligger nära till hands att jämföra änklungen med en frånskild man med hemmavarande barn under 16 år, vilken som ovan nämnts är berättigad till förvärvsavdrag, om sammanlevnaden med hustrun hävts under första delen av beskattningsåret.

Utskottet har med hänsyn till den pågående utredningen tidigare avvisat framförda krav på omedelbara ändringar rörande förvärvsavdragen. Yrkandet i motionen II: 406 avser emellertid endast att undanröja en uppenbar olikformighet inom ramen för nuvarande avdragssystem. Även utskottet anser det från rättvisesynpunkt angeläget att berörda spörsmål får sin lösning snarast möjligt. Utskottet förordar därför att bestämmelserna i 65 § tredje stycket kommunalskattelagen kompletteras med en regel av innehåll, att änklung med hemmavarande minderårigt barn, vars hustru avlidit före den 1 juli under beskattningsåret, skall vara berättigad till förvärvsavdrag enligt 46 § 3 mom. andra stycket samma lag. De nya bestämmelserna, som berör ett obetydligt antal skattskyldiga, bör äga tillämpning fr. o. m. 1968 års taxering. Härigenom torde syftet med motionen II: 406 vara i huvudsak tillgodosett.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen i anledning av motionen II: 406 av fru Holmqvist m. fl. måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 65 § kommunalskattelagen den 28 september 1928

(nr 370)

Härigenom förordnas, att 65 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

65 §.

Fråga, huruvida — — — — — av dem.

I fråga — — — — — följande beskattningsåret.

De för gift skattskyldig gällande bestämmelserna skola i fråga om makar, som levt tillsammans, tillämpas	De för gift skattskyldig gällande bestämmelserna skola i fråga om makar, som levt tillsammans, tillämpas
--	--

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

jämväl under det beskattningsår,
varunder make avlidit.

jämväl under det beskattningsår,
varunder make avlidit. *Änkling är
dock berättigad till avdrag enligt 46 §
3 mom. andra stycket, om hustrun
avlidit före den 1 juli året näst före
taxeringsåret.*

Har eljest — — — — — för taxeringen.

De för — — — — — haft barn.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Äldre bestämmelser gäller i fråga om 1967 års taxering och vid eftertaxering för år 1967 och tidigare år.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 160 av fröken Mattson samt II: 188 av fröken Bergegren och fröken Andersson i Strängnäs,

2) de likalydande motionerna I: 222 av herr Hübinette och II: 286 av herr Ringaby,

3) de likalydande motionerna I: 224 av herrar Yngve Nilsson och Enarsson samt II: 282 av fru Kristensson och herr Björkman,

4) de likalydande motionerna I: 422 av fru Hultell och herr Svanström samt II: 740 av fru Sundberg m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 424 av herr Lundberg m. fl. och II: 541 av fru Sundberg och herr Werner,

6) de likalydande motionerna I: 565 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 718 av herr Larsson i Borrby m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 617 av herr Bengtson m. fl. och II: 788 av herr Hedlund m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

8) de likalydande motionerna I: 620 av herr Dahln m. fl. och II: 795 av herr Ohlin m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

9) motionen II: 283 av fru Kristensson och herr Nordgren, ävensom

10) motionen II: 406 av fru Holmqvist m. fl.,

mätte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad

utskottet ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 14 mars 1967

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herr John Ericsson, fröken Ranmark, herrar Yngve Nilsson, Stefanson*, Tage Johansson, Lundström*, Enarsson, Sundin, Arne Pettersson och Stadling; samt

från andra kammaren: herrar Magnusson i Borås, Brandt, Allard*, Engkvist, Vigelsbo, Asp, Andersson i Essvik, fru Nettelbrandt, herrar Eriksson i Bäckmora och Larsson i Umeå*.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer

1) av herrar *Yngve Nilsson, Enarsson och Magnusson* i Borås, vilka *dels* anfört följande:

De i motionerna I:422 och II:740 samt i motionen II:283 framförda yrkandena innebär att — där ene maken biträder den andre i dennes förvärvsverksamhet — inkomsten skall på visst sätt kunna fördelas på de båda makarna. Vad beskattningen angår skulle detta kunna få betydelse i två avseenden. Dels skulle möjlighet öppnas till frivillig särbeskattning, dels skulle hustrun som biträtt mannen i dennes rörelse få full rätt till förvärvsavdrag.

I och för sig torde föga vara att vinna genom en uppdelning av den gemensamt intjänade inkomsten i den mån man därmed vill undgå den s. k. negativa sambeskattningseffekten. Genom att tudelningsprincipen i realiteten tillämpas inom de första skikten i de statliga skatteskalorna måste till en början familjeinkomsten överstiga ca 35 000 kr. för att särbeskattning över huvud taget skall löna sig. Därför krävs dessutom att inkomsten är någorlunda jämnt fördelad mellan makarna eller att den samlade inkomsten väsentligt överstiger nyssnämnda belopp. Det är knappast möjligt att genom någon schablonmetod överföra så stor inkomst på den andre maken, att särbeskattning skulle medföra lägre skatt. Att å andra sidan söka nå en uppdelning, som skulle motsvara resp. makes faktiska arbetsinsats — kvalitativt och kvantitativt — torde vara närmast oöverkomligt. Uppenbarligen

kan man i förevarande avseende nå längst genom en successiv höjning av tudelningsgränsen.

Vad däremot angår frågan om ett bättre utnyttjande av rätten till förvärvsavdrag finner vi motionärernas önskemål beaktansvärda. Med nuvarande bestämmelser kan en man, som med hustruns hjälp driver rörelse, få förvärvsavdrag på högst 1 000 kr., nämligen om familjen har minderåriga barn. Om det däremot är hustrun som står för rörelsen och mannen biträder henne, kan hon få förvärvsavdrag upp till 3 000 kr. Detta är ej tillfredsställande. En lösning av detta problem synes oss emellertid bättre kunna nås genom att förvärvsavdraget får anknytas till de verkliga kostnaderna såsom förordas i motionerna I: 224 och II: 282.

I sistnämnda motioner anföres, att förvärvsavdragets syfte är att hänsyn skall tagas till den minskade skatteförmåga som orsakas av de med förvärvsarbetet förknippade barntillsynskostnaderna. Nuvarande schablonavdrag medför att avdrag medges även om utgifter för tillsyn av barn ej alls eller i endast ringa omfattning förekommit. Å andra sidan är många tvingade till en lösning som drar väsentligt större kostnader än som täcks av schablonen. Så kan bli fallet när på annan överlåtes de åtgärder för tillsyn, övervakning och omvårdnad som barnets vårdnadshavare är förhindrad att själv utöva under sin förvärvsarbets-tid. Såsom exempel kan nämnas vård i hemmet av utomstående liksom tillsyn utom hemmet i familjedaghem, barndaghem och fritidshem.

Motionärerna anser att avdragsrätt avseende de faktiska barntillsynskostnaderna är den enda möjligheten att på ett konsekvent sätt taga hänsyn till skatteförmågan hos föräldrar med sådana nödvändiga omkostnader. De förordar att en utredning får i uppdrag att utarbeta de närmare riktlinjerna härför. I samband med en sådan utredning bör enligt motionärernas mening prövas även frågan om avdragsrätt för de omkostnader som uppkommer vid nödvändig tillsyn av sjuk eller åldrig nära anhörig på grund av att båda makarna förvärvsarbetar.

Vi delar motionärernas uppfattning rörande förvärvsavdraget. Särskilt vill vi understryka vad motionärerna anfört om att avdragsrätt med hänsyn till de verkliga tillsynskostnaderna innebär den enda möjligheten att på detta område få ett konsekvent system. Vi förordar alltså bifall till motionerna I: 224 och II: 282.

Det torde dock ej vara möjligt att helt avstå från möjligheten att erhålla avdrag enligt en schablon.

Vi förutsätter, att den förordade utredningen upptar till prövning frågan om hur ett sådant kompletterande schablonavdrag bör vara utformat. I motionerna I: 424 och II: 541 förordas en differentiering av avdraget med hänsyn till barnens ålder. I den mån förvärvsavdrag ej yrkas enligt de verkliga kostnaderna utan efter en schablon, är en sådan differentiering motiverad även enligt vår mening. Med detta anser vi förevarande motioner besvarade.

dels ansett, att utskottet under punkterna B 3, 4, 5 och 9 bort hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 224 av herrar Yngve Nilsson och Enarsson samt II: 282 av fru Kristensson och herr Björkman samt i anledning av de likalydande motionerna I: 422 av fru Hultell och herr Svanström samt II: 740 av fru Sundberg m. fl., I: 424 av herr Lundberg m. fl. och II: 541 av fru Sundberg och herr Werner ävensom motionen II: 283 av fru Kristensson och herr Nordgren — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter företagen utredning förelägga riksdagen förslag om komplettering av systemet med förvärvsavdrag enligt schablon, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn må kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda bantillsynen, dels att personer som har vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig må äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader.

2) av herrar *Stefanson, Lundström, Sundin, Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt*, herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Larsson* i Umeå, vilka

dels ansett att det avsnitt av utskottets yttrande, som på s. 16 börjar med »I motionerna» och på s. 19 slutar med »är aktuella» bort ha följande lydelse:

»Samtliga i detta sammanhang aktuella frågor hänger samman med ökad valmöjlighet i gällande beskattningsregler i fråga om sär- och sambeskattnings. Utskottet är i avvaktan på en reform av äkta make-beskattnings inte berett ta ställning till förslagen till delreformer i olika avseenden, som är aktuella i detta sammanhang, med undanlag för förslaget i motionen II: 406.

Beträffande förslagen i motionerna I: 617 och II: 788 samt I: 620 och II: 795 ang. utformningen av äkta make-beskattnings vill utskottet framhålla följande:

En grundläggande princip bör vara att varje inkomsttagare beskattas för sig efter sin inkomst oberoende av civilstånd. Härigenom kan skattesystemet göras neutralt i fråga om val mellan arbete i hemmet och förvärvsarbete. Den lösningen underlättar för gifta kvinnor att efter eget bedömande ta förvärvsarbete utanför hemmet.

En förutsättning för en reform som innebär införande av individuell beskattning är att den tar hänsyn till de gifta kvinnor som på grund av ålder, bristande utbildning eller ensidig näringslivsstruktur i hemorten saknar reella möjligheter till yrkesarbete utanför hemmet. När en övergång till individuell beskattning sker måste den vidare kompletteras med ett förstärkt stöd till barnfamiljerna och utbyggda möjligheter till omskolning och yrkesutbildning för gifta kvinnor samt ökad tillgång till deltidsarbete.

Utskottet får med hänvisning till det anförda tillstyrka att riksdagen anhåller om förslag till nästa års riksdag angående en reform, som innebär införande av individuell beskattning. Motionerna I: 617 och II: 788 samt I: 620 och II: 795 biträdes således i denna del.»

dels ansett att utskottet under punkterna B 7 och 8 bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 617 av herr Bengtson m. fl. och II: 788 av herr Hedlund m. fl. samt de likalydande motionerna I: 620 av herr Dahlnén m. fl. och II: 795 av herr Ohlin m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1968 års riksdag om införande av individuell beskattning.

3) av fröken *Ranmark*.

Särskilt yttrande

av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora vilka i fråga om motionerna I: 565 och II: 718 anfört följande:

Vi delar motionärernas uppfattning att, inte minst för dem som har låga inkomster, svåra ekonomiska situationer kan uppstå, då på grund av hemmavarande makens sjukdom en utomstående måste anställas för att sköta hemmet och barnen. Att anställa en utomstående är nödvändigt särskilt i de fall, då familjeförsörjaren på grund av sitt förvärvsarbete måste vara borta från hemmet stora delar av eller hela dygnet under en väsentlig del av arbetsveckan.

Då den som är hemarbetande erhåller en relativt låg sjukpenning — tilläggssjukpenning och barntillägg inräknade — blir skillnaden mellan denna ersättning och den lön som utbetalas till hemhjälpn i många fall avsevärd.

Lösningen av detta allvarliga problem bör påskyndas. Enligt vår mening bör en utredning därför få i uppdrag att inkomma med förslag om hur samhället skall kompensera den enskilde för de kostnader som här avses. Vi vill i sammanhanget bl. a. peka på möjligheten att höja ersättningen från den frivilliga tilläggssjukpenningen samt att bygga ut den sociala hemhjälpn.